

การจัดการเรียนการสอนวิชาสารสนเทศศาสตร์ในประเทศไทย

TEACHING AND LEARNING OF INFORMATION SCIENCE IN THAILAND

นุจรินทร์ ปทุมพงษ์¹ และ ชลภัสส์ วงษ์ประเสริฐ²
Nujarin Pathumpong¹ and Chollabhat Vongprasert²

¹หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาสารสนเทศศึกษา มหาวิทยาลัยขอนแก่น
²กศด. (พัฒนศึกษาศาสตร์) มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ กรุงเทพมหานคร

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อสังเคราะห์หลักสูตรระดับปริญญาตรีที่เกี่ยวข้องกับวิชาสารสนเทศในประเทศไทยและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้วิธีการวิเคราะห์เอกสาร (Content Analysis) จากหลักสูตร เว็บไซต์ และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งผลการวิจัยมี 3 ข้อดังนี้ 1) หลักสูตรที่เปิดสอนในระดับปริญญาตรีในประเทศไทย มีทั้งหมด 34 หลักสูตร ใช้ชื่อที่แตกต่างกัน 9 สาขาวิชา แบ่งเป็นกลุ่มสาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ จำนวน 9 หลักสูตร กลุ่มสาขาวิชาสารสนเทศศาสตร์ จำนวน 19 หลักสูตร และกลุ่มสาขาวิชาการจัดการสารสนเทศ จำนวน 6 หลักสูตร ส่วนมหาวิทยาลัยที่เปิดสอนจำแนกเป็น มหาวิทยาลัยของรัฐที่เปิดสอนมี 8 แห่ง มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐที่เปิดสอนมี 7 แห่ง มหาวิทยาลัยราชภัฏที่เปิดสอนมี 16 แห่ง และมหาวิทยาลัยเอกชนที่เปิดสอนมี 3 แห่ง 2) โครงสร้างหลักสูตรของหลักสูตรที่เกี่ยวข้องกับวิชาสารสนเทศ ส่วนใหญ่กำหนดจำนวนหน่วยกิตวิชาบังคับตั้งแต่ 31-46 หน่วยกิต (ร้อยละ 52.94) และกำหนดจำนวนหน่วยกิตวิชาเลือกตั้งแต่ 22-32 หน่วยกิต (ร้อยละ 29.41) 3) รายวิชาในหลักสูตรที่เกิดจากการสังเคราะห์ทั้ง 3 กลุ่มสาขาวิชา พบว่ามีรายวิชาที่มีการจัดการเรียนการสอนเหมือนกันอยู่ 9 รายวิชา ได้แก่ (1) วิชาการพัฒนาทรัพยากรสารสนเทศ (2) วิชาการทำรายการทรัพยากรสารสนเทศ (3) วิชาการบริการสารสนเทศ (4) วิชาการจัดระบบทรัพยากรสารสนเทศ (5) วิชาการจัดเก็บและการค้นคืนสารสนเทศ (6) วิชาการจัดการฐานข้อมูล (7) วิชาการวิจัยทางสารสนเทศศาสตร์ (8) วิชาการจัดการองค์กรสารสนเทศ และ (9) วิชาภาษาอังกฤษสำหรับวิชาสารสนเทศ

ABSTRACT

This research was aimed at reviewing bachelor's degree curriculum in information sciences in Thailand. This qualitative research was based on content analysis. Data were obtained from curriculum, websites, and related research papers. The research findings are three folds: 1) There are 34 curriculums offering bachelor's degree in the area of information sciences in Thailand. These degrees are under different titles based on 3 subject areas namely: 9 degrees of Bachelor of Arts Program

in Library and Information Sciences, 19 degrees of Bachelor of Arts in Information Sciences, and six degrees of Information Management. With regard to types of the universities, it was observed that there are eight government universities, 7 autonomy universities, 16 Rajabhat universities, and three private universities offering the courses. 2) In most universities, their curriculum structures regulate that the students have to earn about 31-46 credits for compulsory subjects (52.94%), and it is 22-32 credits for the selective subjects (29.41%). 3) Across the three subjects areas, there are nine subjects that all the universities have in common, namely; (1) Information Resource Development, (2) Cataloging Information Resources, (3) Information Services, (4) Organization of Information Resources, (5) Information Storage and Retrieval, (6) Data Base Management, (7) Researches in Information Sciences, (8) Management of Information Organizations, and (9) English for Information Profession.

คำสำคัญ

บรรณารักษศาสตร์ สารสนเทศศาสตร์ การจัดการสารสนเทศ การจัดการเรียนการสอน

ความสำคัญของปัญหา

การจัดการศึกษาวิชาสารสนเทศศาสตร์หรือวิชาชีพสารสนเทศ มีพัฒนาการตามพัฒนาการของศาสตร์ คือ จากบรรณารักษศาสตร์สู่บรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์/สารสนเทศศาสตร์ และสารสนเทศศาสตร์ จึงทำให้ชื่อหลักสูตรในปัจจุบันได้ใช้คำว่า สารสนเทศศาสตร์ หรือ Information science โดยตรงหรืออาจใช้ร่วมกับคำอื่นๆ ทำให้เกิดชื่อหลักสูตรที่หลากหลายแตกต่างกันไปตามจุดเน้นของแต่ละหลักสูตร เช่น Library and Information science, Information and Library science, Computer and Information science, Communications and Information science, Information science and Telecommunications หรือใช้ชื่อหลักสูตรตามที่นักสารสนเทศศาสตร์ได้ตั้งขึ้นเช่น Information Studies, Information Management, Information Resource Management, Information systems, Knowledge Management รวมไปถึงชื่อหลักสูตรที่ระบุความเฉพาะด้าน เช่น Health Informatics, Health Librarianship, Medical Librarianship, Business Information Management, Digital Librarianship, Law Librarianship, Information Assurance เป็นต้น (ชุตินา สัจจามันท์, 2553)

การศึกษาทางด้านสารสนเทศศาสตร์ในไทย เริ่มต้นขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2494 ที่คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ซึ่งในตอนนั้นได้เปิดสอนวิชาจัดห้องสมุดขึ้น เป็นการศึกษาในภาคพิเศษ โดยมีมูลนิธิฟูลไบรท์สนับสนุนจัดหาอาจารย์ผู้สอนชาวอเมริกามาสอนปีละ 1 คน เป็นเวลา 5 ปี ตั้งแต่ พ.ศ. 2494-2497 (สุทธิลักษณ์ อำพันวงศ์, 2520) ต่อมาในปี พ.ศ. 2498 ศาสตราจารย์ รองศยามานนท์ คณบดีคณะอักษรศาสตร์ในสมัยนั้น ได้ก่อตั้งแผนกวิชาบรรณารักษศาสตร์ในคณะอักษรศาสตร์ขึ้น เพื่อเปิดสอนวิชาจัดห้องสมุดในภาคปกติและได้ขอประทานชื่อวิชาใหม่คือ “วิชาบรรณารักษศาสตร์” จาก พลตรีพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ (พิมพ์ร่ำไพ

เปรมสมิทธิ์, 2552) หลังจากนั้นต่อมาการศึกษาบรรณารักษศาสตร์ จึงได้มีการแพร่หลายและเปิดสอนในมหาวิทยาลัยต่างๆมากขึ้น จนมีพัฒนาการมาเป็นวิชาสารสนเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยแห่งแรกที่เปิดสอนคือมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราชโดยใช้ชื่อหลักสูตรในครั้งแรกว่า สารนิเทศศาสตร์ ซึ่งมีความหมายเดียวกันกับสารสนเทศศาสตร์ อันมาจากศัพท์ภาษาอังกฤษว่า Information Science ในช่วงนั้นสถาบันการศึกษาหลายแห่งที่เปิดสอนส่วนใหญ่ใช้ชื่อหลักสูตรว่า บรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์, บรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์, บรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศึกษา แต่เมื่อภายหลังเมื่อมีการปรับปรุงหลักสูตร จึงเปลี่ยนมาใช้เป็น สารสนเทศศาสตร์ หรือ สารสนเทศศึกษา หรือ การจัดการสารสนเทศ มากขึ้น (ชุตินา สัจจามันท์, 2553)

ในปัจจุบันมีภาวะการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกในหลาย ๆ ด้าน ได้แก่ ด้านสภาพแวดล้อมทางสารสนเทศ (Information Ecology) ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (Technology and Communication) ด้านรูปแบบของสารสนเทศ (Packages of Information) ด้านการบริหารจัดการศูนย์สารสนเทศ (Management) ด้านการจัดระบบข้อมูลสารสนเทศ (Information Organization) ด้านการบริการสารสนเทศ (Information Service) และด้านพฤติกรรมผู้ใช้สารสนเทศ (Information Behavior of Users) จึงส่งผลกระทบต่อบทบาทหน้าที่ของนักวิชาชีพสารสนเทศ ประกอบกับประเทศไทยได้มีนโยบายการปรับปรุงพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการจัดการศึกษา เพื่อพัฒนาวิชาการและวิชาชีพ ยกระดับมาตรฐานการเรียนการสอนให้ทัดเทียมมาตรฐานสากล จึงได้กำหนดให้สถาบันอุดมศึกษามีการพัฒนากรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับปริญญาตรีสาขาวิชาต่าง ๆ ขึ้น โดยยึดหลักแนวทางตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิแห่งชาติ เพื่อสร้างเกณฑ์มาตรฐานขั้นต่ำในการผลิตบัณฑิตระดับปริญญาตรี ทุกๆสาขาวิชา และสร้างความเชื่อมั่นในคุณภาพบัณฑิต (สำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษา, 2552) ด้วยเหตุนี้จึงจำเป็นต้องศึกษาสภาพการจัดการเรียนการสอนวิชาสารสนเทศศาสตร์ในปัจจุบัน เพื่อนำข้อมูลดังกล่าวไปใช้ในการพัฒนากรอบมาตรฐานคุณวุฒิของประเทศไทย สำหรับวิชาชีพสารสนเทศในระดับปริญญาตรี บทความฉบับนี้จึงมีจุดประสงค์ที่จะนำเสนอข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนวิชาสารสนเทศศาสตร์ ระดับปริญญาตรี ในประเด็นหัวข้อต่อไปนี้คือ ชื่อหลักสูตรและมหาวิทยาลัยที่เปิดสอน โครงสร้างหลักสูตร และรายวิชาในหลักสูตร

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อสังเคราะห์หลักสูตรระดับปริญญาตรีที่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพสารสนเทศในประเทศไทยและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้วิธีการวิเคราะห์เอกสาร (Content Analysis) จากหลักสูตรที่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพสารสนเทศในประเทศไทย จำนวน 34 หลักสูตร และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องประกอบด้วยสมรรถนะของนักวิชาชีพสารสนเทศ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพสารสนเทศ และมาตรฐานหลักสูตรหรือโมเดลที่เกี่ยวข้อง

ผลการวิจัย

จากการวิจัย สามารถสรุปผลการสังเคราะห์หลักสูตรระดับปริญญาตรีที่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพ
สารสนเทศในประเทศไทย ได้ดังนี้

1. ชื่อหลักสูตรและมหาวิทยาลัยที่เปิดสอน

จากการรวบรวมข้อมูลหลักสูตรระดับปริญญาตรีที่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพสารสนเทศที่เปิด
สอนในช่วงปี.ศ. 2549-2556 จากมหาวิทยาลัยทั้งหมดในประเทศไทย พบว่ามีหลักสูตรที่เปิดสอน
ทั้งหมด 34 แห่ง เป็นมหาวิทยาลัยของรัฐจำนวน 8 แห่ง มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ จำนวน 7 แห่ง
มหาวิทยาลัยราชภัฏจำนวน 16 แห่ง และมหาวิทยาลัยเอกชนจำนวน 3 แห่ง โดยใช้ชื่อสาขาวิชา
แตกต่างกัน 9 สาขาวิชา ซึ่งผู้วิจัยได้จัดแบ่งกลุ่มหลักสูตรสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพสารสนเทศ
ออกเป็น 3 กลุ่มสาขาวิชา ดังรายละเอียดในตารางที่ 1 โดยพิจารณาจากชื่อและเนื้อหาของใน
หลักสูตรและได้แสดงรายชื่อมหาวิทยาลัยที่เปิดสอนหลักสูตรที่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพ ดังรายละเอียดใน
ตารางที่ 2

ตารางที่ 1 แสดงรายชื่อสาขาวิชาที่ถูกจัดกลุ่มในแต่ละกลุ่มสาขาวิชา

กลุ่มสาขาวิชา	สาขาวิชา
1. กลุ่มสาขาวิชา บรรณารักษศาสตร์	สาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์, สาขาวิชาสารสนเทศศาสตร์และบรรณารักษ์
2. กลุ่มสาขาวิชาสารสนเทศ ศาสตร์	สาขาวิชาสารสนเทศศาสตร์, สาขาวิชาสารสนเทศศาสตร์สำหรับ การสื่อสาร,สาขาวิชาสารเทศศึกษา, สาขาวิชาสารนิเทศศึกษา
3. กลุ่มสาขาวิชาการจัดการ สารสนเทศ	สาขาวิชาการจัดการสารสนเทศ, สาขาวิชาการจัดการสารสนเทศ ดิจิทัล, สาขาวิชาการจัดการสารสนเทศและเทคโนโลยี

จากตารางที่ 1 สรุปได้ว่าหลักสูตรที่เปิดสอนระดับปริญญาตรีในประเทศไทย ที่จัดเป็นกลุ่ม
สาขาวิชาได้ 3 กลุ่มสาขาวิชา พบว่า กลุ่มสาขาวิชาสารสนเทศศาสตร์ มีชื่อสาขาวิชามากที่สุดถึง 4
สาขาวิชา รองลงมาคือกลุ่มสาขาวิชาการจัดการสารสนเทศ มีชื่อสาขาวิชา 3 สาขาวิชา และรองลงมา
คือ กลุ่มสาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์ ที่มีชื่อสาขาวิชาเพียง 2 สาขาวิชา

ตารางที่ 2 แสดงรายชื่อมหาวิทยาลัยที่เปิดสอนหลักสูตรที่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพสารสนเทศ

วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์
ปีที่ 9 ฉบับที่ 1 มกราคม – เมษายน 2558

สาขาวิชา	มหาวิทยาลัยที่เปิดสอน
1. สาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ (Library and Information Science)	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม, มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา, มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์, มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์, มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี, มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร
2. สาขาวิชาสารนิเทศศาสตร์และบรรณารักษศาสตร์ (Information and Library Science)	มหาวิทยาลัยศิลปากร, มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์
3. สาขาวิชาสารนิเทศศาสตร์ (Information Science)	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี, มหาวิทยาลัยขอนแก่น, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม, มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ฯ, มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม, มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่, มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี, มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต, มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร
4. สาขาวิชาสารนิเทศศาสตร์สำหรับการสื่อสาร (Information Science for Communication)	มหาวิทยาลัยนครสวรรค์
5. สาขาวิชาสารนิเทศศึกษา (Information Studies)	มหาวิทยาลัยรามคำแหง, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, มหาวิทยาลัยบูรพา, มหาวิทยาลัยทักษิณ, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย
6. สาขาวิชาสารนิเทศศึกษา (Information Studies)	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
7. สาขาวิชาการจัดการสารสนเทศ (Information Management)	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี, มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา, มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช, มหาวิทยาลัยรังสิต
8. สาขาวิชาการจัดการสารสนเทศดิจิทัล (Digital Information Management)	มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์
9. สาขาวิชาการจัดการสารสนเทศและเทคโนโลยี (Information Management and Technology)	มหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย

จากตารางที่ 2 สรุปได้ว่าหลักสูตรที่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพสารนิเทศแต่ละชื่อสาขาวิชา มีจำนวนมหาวิทยาลัยที่เปิดสอนเรียงตามลำดับดังนี้ (1) สาขาวิชาสารนิเทศศาสตร์ จำนวน 11 แห่ง (2) สาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ จำนวน 7 แห่ง (3) สาขาวิชาสารนิเทศศึกษา จำนวน 7 แห่ง (4) สาขาวิชาการจัดการสารสนเทศ จำนวน 4 แห่ง (5) สาขาวิชาสารนิเทศศาสตร์และบรรณารักษศาสตร์ จำนวน 2 แห่ง (6) สาขาวิชาสารนิเทศศึกษา จำนวน 1 แห่ง (7) สาขาวิชาสารนิเทศศาสตร์สำหรับการสื่อสาร จำนวน 1 แห่ง (8) สาขาวิชาการจัดการสารสนเทศดิจิทัล จำนวน 1 แห่ง และ (9) สาขาวิชาการจัดการสารสนเทศและเทคโนโลยี จำนวน 1 แห่ง ตามลำดับ

โครงสร้างหลักสูตร

จากการวิเคราะห์โครงสร้างหลักสูตรทั้ง 34 หลักสูตร ผลการวิจัยพบว่าหลักสูตรที่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพสารนิเทศที่เปิดสอนในมหาวิทยาลัยของรัฐ มี 8 หลักสูตร เปิดสอนในมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ มี 7 หลักสูตร เปิดสอนในมหาวิทยาลัยราชภัฏ มี 16 หลักสูตร และเปิดสอนในมหาวิทยาลัยเอกชน มี 3 หลักสูตร มหาวิทยาลัยของรัฐส่วนใหญ่มีหน่วยกิตตลอดหลักสูตรอยู่ในช่วง 121-130 หน่วยกิต จำนวน 3 หลักสูตร (ร้อยละ 37.50) มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐส่วนใหญ่มีหน่วยกิตตลอดหลักสูตร 131-140 หน่วยกิต จำนวน 3 หลักสูตร (ร้อยละ 42.86) มหาวิทยาลัยราชภัฏส่วนใหญ่มีหน่วยกิตตลอดหลักสูตร 131-140 หน่วยกิต จำนวน 9 หลักสูตร (ร้อยละ 56.25) และมหาวิทยาลัยเอกชนมีหน่วยกิตตลอดหลักสูตร เท่ากัน 3 ช่วงคือ ช่วง 121-130 หน่วยกิต ช่วง 131-140 หน่วยกิต และช่วงมากกว่า 140 หน่วยกิต จำนวน 1 หลักสูตร (ร้อยละ 33.33) และเมื่อนำผลที่ได้มาวิเคราะห์

ข้อมูลจำแนกเป็นกลุ่มสาขาวิชาจะพบว่าแต่ละกลุ่มสาขาวิชามีช่วงหน่วยกิต ตลอดหลักสูตรแตกต่างกัน ดังรายละเอียดในตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ตารางสรุปโครงสร้างหลักสูตรของหลักสูตร จำแนกตามกลุ่มสาขาวิชา

ประเภทมหาวิทยาลัย	หน่วยกิตตลอดหลักสูตร								รวม
	ต่ำกว่า 121		121-130		131-140		มากกว่า 140		
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	
1. กลุ่มสาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์	1	11.11	3	33.33	5	55.56	0	0.00	9
2. กลุ่มสาขาวิชาสารสนเทศศาสตร์	1	5.26	7	36.84	8	42.11	3	15.79	19
3. กลุ่มสาขาวิชาการจัดการสารสนเทศ	0	0.00	3	50.00	2	33.33	1	16.67	6
รวม	2	5.88	13	38.24	15	44.12	4	11.76	34

จากตารางที่ 3 สรุปได้ว่า กลุ่มสาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์มีโครงสร้างหน่วยกิตตลอดหลักสูตรส่วนใหญ่อยู่ในช่วง 131-140 หน่วยกิต คิดเป็นร้อยละ 55.56 กลุ่มสาขาวิชาที่สองคือ กลุ่มสาขาวิชาสารสนเทศศาสตร์ มีโครงสร้างหน่วยกิตตลอดหลักสูตรส่วนใหญ่อยู่ในช่วง 131-140 หน่วยกิต คิดเป็นร้อยละ 42.11 และกลุ่มสาขาวิชาการจัดการสารสนเทศ มีโครงสร้างหน่วยกิตตลอดหลักสูตรส่วนใหญ่อยู่ในช่วง 121-130 หน่วยกิต คิดเป็นร้อยละ 50.00

โครงสร้างภายในหลักสูตรของมหาวิทยาลัยต่างๆ มีการจัดแบ่งหน่วยกิตตลอดหลักสูตร ออกเป็นส่วน ๆ ตามประเภทของหมวดวิชา ซึ่งมหาวิทยาลัยแต่ละประเภทอาจกำหนดชื่อหมวดวิชา คล้ายคลึงกันบ้างและแตกต่างกันบ้าง แต่อย่างไรก็ตามโครงสร้างของหลักสูตรทุกมหาวิทยาลัยในไทย จะต้องประกอบไปด้วย

1. หมวดวิชาการศึกษาทั่วไป
2. หมวดวิชาเฉพาะ ที่แบ่งออกเป็นหมวดย่อยๆ ดังนี้
  - 2.1 วิชาแกนหรือพื้นฐานเฉพาะด้าน
  - 2.2 วิชาเฉพาะด้านหรือวิชาบังคับ
  - 2.3 วิชาเลือก
3. หมวดวิชาเลือกเสรี

จากการสังเคราะห์วิเคราะห์โครงสร้างหลักสูตรของไทยตามโครงสร้างดังกล่าว ผู้วิจัยได้เลือกสังเคราะห์วิเคราะห์เฉพาะหมวดวิชาเฉพาะ และในบทความนี้จะขอนำเสนอเฉพาะวิชาบังคับ เนื่องจากวิชาแกนและวิชาเลือกเป็นวิชาที่แต่ละมหาวิทยาลัยมักกำหนดแตกต่างกันขึ้นกับวัตถุประสงค์ของแต่ละหลักสูตร ส่วนหมวดวิชาอื่น สำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษาแห่งชาติ ได้มีการกำหนดเกณฑ์หน่วยกิตขั้นต่ำไว้แล้ว ดังนั้นโครงสร้างหลักสูตรของวิชาบังคับ ในแต่ละกลุ่มสาขาวิชาจึงมีรายละเอียดดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 ตารางสรุปจำนวนหน่วยกิตวิชาบังคับ ของหลักสูตรที่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพสารสนเทศ

หลักสูตร	วิชาบังคับ (หน่วยกิต)								รวม
	15-30		31-46		47-62		63-78		
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	
1.กลุ่มสาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์	0	0.00	6	66.67	3	33.33	0	0.00	9
2.กลุ่มสาขาวิชาสารสนเทศศาสตร์	3	15.79	8	42.11	7	36.84	1	5.26	19
3.กลุ่มสาขาวิชาการจัดการสารสนเทศ	1	16.67	4	66.67	0	0.00	1	16.67	6
รวม	4	11.76	18	52.94	10	29.41	2	5.88	34

จากตารางที่ 4 พบว่า โครงสร้างวิชาบังคับของหลักสูตรในแต่ละกลุ่มสาขาวิชา มีช่วงหน่วยกิตตั้งแต่ 31-46 หน่วยกิตมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 52.94 รองลงมาคือ ช่วงหน่วยกิต 47-62 หน่วยกิต คิดเป็นร้อยละ 29.41 และรองลงมาคือ ช่วงหน่วยกิต 15-30 หน่วยกิต คิดเป็นร้อยละ 11.76 ตามลำดับ

3. รายวิชาในหลักสูตร

จากสภาพปัจจุบันของการจัดการเรียนการสอนวิชาสารสนเทศศาสตร์ ได้ทำการศึกษา รายวิชาที่เปิดสอนในหลักสูตรต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพสารสนเทศ โดยการนำรายวิชาในหมวดวิชาเฉพาะ คือวิชาบังคับและวิชาเลือกของทุกหลักสูตรใน 3 กลุ่มสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพสารสนเทศมาสังเคราะห์วิเคราะห์ จนทำให้ได้รายวิชาบังคับของหลักสูตรในแต่ละกลุ่มสาขาวิชาจำนวน 15 วิชา เรียงตามข้อมูลร้อยละของจำนวนหลักสูตรที่เปิดสอนจากมากไปน้อย ดังรายละเอียดในตารางที่ 5

ตารางที่ 5 ตารางแสดงรายวิชาบังคับในหลักสูตรที่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพสารสนเทศทั้ง 3 กลุ่มสาขาวิชา

กลุ่มสาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์	กลุ่มสาขาวิชาสารสนเทศศาสตร์	กลุ่มสาขาวิชาการจัดการสารสนเทศ
1. การพัฒนาทรัพยากรสารสนเทศ (Information Resource Development) (ร้อยละ 100)	1. การวิเคราะห์ทรัพยากรสารสนเทศ (Classification of Information Resources) (ร้อยละ 100)	1. การวิเคราะห์เนื้อหาสารสนเทศ (Information Content Analysis) (ร้อยละ 100)
2. การทำรายการทรัพยากรสารสนเทศ (Cataloging Information Resources) (ร้อยละ 100)	2. การบริการสารสนเทศ (Information Service) (ร้อยละ 100)	2. การทำรายการทรัพยากรสารสนเทศ (Cataloging Information Resources) (ร้อยละ 100)
3. การบริการสารสนเทศ (Information Services) (ร้อยละ 100)	3. การจัดการฐานข้อมูล (Database Management) (ร้อยละ 94.74)	3. การพัฒนาทรัพยากรสารสนเทศ (Information Resources Development) (ร้อยละ 100)
4. การจัดระบบทรัพยากรสารสนเทศ (Organization of Information Resources) (ร้อยละ 88.89)	4. สารสนเทศศาสตร์เบื้องต้น (Introduction to Information Science) (ร้อยละ 94.74)	4. การบริการสารสนเทศ (Information Service) (ร้อยละ 100)
5. การจัดเก็บและการค้นหาสารสนเทศ (Information Storage and Retrieval) (ร้อยละ 77.78)	5. การพัฒนาทรัพยากรสารสนเทศ (Development of Information Resources) (ร้อยละ 89.47)	5. ระเบียบวิธีวิจัยทางการจัดการสารสนเทศ (Research Methodology in Information Management) (ร้อยละ 100)
6. การจัดการฐานข้อมูล (Database Management) (ร้อยละ 77.78)	6. การวิจัยทางสารสนเทศศาสตร์ (Information Science Research) (ร้อยละ 89.47)	6. ภาษาอังกฤษสำหรับนักสารสนเทศ (English for Information Professionals) (ร้อยละ 83.33)

ตารางที่ 5 ตารางแสดงรายวิชาบังคับในหลักสูตรที่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพสารสนเทศ (ต่อ)

กลุ่มสาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์	กลุ่มสาขาวิชาสารสนเทศศาสตร์	กลุ่มสาขาวิชาการจัดการสารสนเทศ
7. การวิจัยทางบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ Research in Library and Information Science (ร้อยละ 77.78)	7. การจัดการองค์การสารสนเทศ (Management of Information Organizations) (ร้อยละ 84.21)	7. การวิเคราะห์และการออกแบบระบบสารสนเทศ (Information System Analysis and Design) (ร้อยละ 83.33)
8. การจัดการสถาบันบริการสารสนเทศ (Management of Information Organizations) (ร้อยละ 66.67)	8. การจัดเก็บและการค้นคืนสารสนเทศ (Information Storage and Retrieval) (ร้อยละ 78.95)	8. การจัดการฐานข้อมูล (Database Management) (ร้อยละ 83.33)
9. ความรู้เบื้องต้นทางบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ (Introduction to Library and Information Science) (ร้อยละ 66.67)	9. การทำรายการทรัพยากรสารสนเทศและความรู้ (Cataloging of Information Resource and Knowledge) (ร้อยละ 68.42)	9. การออกแบบและพัฒนาเว็บไซต์ (Web Design and Development) (ร้อยละ 83.33)
10. เทคโนโลยีสารสนเทศเบื้องต้น (Introduction to Information Technology) (ร้อยละ 55.56)	10. ความรู้เบื้องต้นทางเทคโนโลยีสารสนเทศ (Introduction to Information Technology) (ร้อยละ 68.42)	10. การศึกษาผู้ใช้ (User Studies) (ร้อยละ 83.33)
11. ระบบห้องสมุดอัตโนมัติ (Automated Library Systems) (ร้อยละ 44.44)	11. เทคโนโลยีเพื่อการจัดการสารสนเทศ (Technology in Information Management) (ร้อยละ 68.42)	11. ระบบอัตโนมัติเพื่องานสารสนเทศ (Automation System for Information Works) (ร้อยละ 66.67)
12. สัมมนาทางบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ (Seminar in Library and Information Science) (ร้อยละ 44.44)	12. ภาษาอังกฤษสำหรับวิชาชีพสารสนเทศ (English for Information Profession) (ร้อยละ 63.16)	12. การจัดการความรู้เบื้องต้น (Introduction to Knowledge Management) (ร้อยละ 66.67)
13. ภาษาอังกฤษสำหรับบรรณารักษ์และนักสารสนเทศ (English for Librarians and Information Professionals) (ร้อยละ 44.44)	13. บรรณานุกรม ดรรชนีและสาระสังเขป (Bibliographic Indexing and Abstracting) (ร้อยละ 57.89)	13. การจัดการองค์การสารสนเทศ (Information Organization Management) (ร้อยละ 66.67)
14. การอ่านและการส่งเสริมการอ่าน (Reading and Reading Promotion) (ร้อยละ 44.44)	14. สารสนเทศทางมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ (Information Resource in Humanities, Social and Natural Science) (ร้อยละ 57.89)	14. สัมมนาสำหรับนักสารสนเทศ (Seminar in Information Professionals) (ร้อยละ 66.67)
15. การจัดการสารสนเทศ (Information Management) (ร้อยละ 33.33)	15. สารสนเทศกับสังคม (Information and Society) (ร้อยละ 52.63)	15. การค้นคืนสารสนเทศ (Information Retrieval) (ร้อยละ 50.00)

จากตารางที่ 5 สรุปได้ว่าการจัดการเรียนการสอนในปัจจุบันของหลักสูตรที่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพสารสนเทศ พบว่า รายวิชาบังคับที่มีเหมือนกันของหลักสูตรทั้งสามกลุ่มสาขาวิชา มีอยู่ทั้งหมด 9 รายวิชาได้แก่ (1) วิชาการพัฒนาทรัพยากรสารสนเทศ (2) วิชาการทำรายการทรัพยากรสารสนเทศ (3) วิชาการบริการสารสนเทศ (4) วิชาการจัดระบบทรัพยากรสารสนเทศ (5) วิชาการจัดเก็บและการค้นคืนสารสนเทศ (6) วิชาการจัดการฐานข้อมูล (7) วิชาการวิจัยทางสารสนเทศศาสตร์ (8) วิชาการจัดการองค์การสารสนเทศ และ (9) วิชาภาษาอังกฤษสำหรับวิชาชีพสารสนเทศ ซึ่งจากผลการวิจัยนี้แสดงให้เห็นว่า หลักสูตรทั้งสามกลุ่มสาขาวิชา มีรายวิชาบังคับที่เป็นวิชาแกนร่วมกันมากถึงร้อยละ 60

แผนที่ความรู้ทางด้านสารสนเทศศาสตร์

Chaim Zins ได้ศึกษาเกี่ยวกับแผนที่ความรู้ทางด้านสารสนเทศศาสตร์ โดยใช้วิธี Critical Delphi ในช่วงปี 2003-2005 จนได้แผนที่ความรู้ ซึ่งมีจุดประสงค์การศึกษาคือ เพื่อแสดงความรู้พื้นฐานของสารสนเทศศาสตร์ที่แยกเป็นหมวดหมู่ งานวิจัยนี้ได้รับความร่วมมือจากนักวิชาการชั้นนำทั้งหมด 57 คน จาก 16 ประเทศ และเป็นตัวแทนเกือบทุกส่วนที่สำคัญและเกี่ยวข้องกับเนื้อหาในแผนที่ความรู้ การจัดหมวดหมู่เนื้อหาในแผนที่ความรู้แบ่งออก 10 กลุ่ม มีรายละเอียดดังนี้คือ

1. กลุ่มพื้นฐาน (Foundations) ซึ่งประกอบด้วยกลุ่มย่อย ๆ คือ ทฤษฎี การวิจัย การศึกษา และประวัติสารสนเทศศาสตร์

1.1 กลุ่มทฤษฎี (Theory) ประกอบด้วย แนวคิดทางสารสนเทศศาสตร์ รายวิชาในศาสตร์อื่นที่กำหนดเป็นเป็นทฤษฎีพื้นฐานของสารสนเทศศาสตร์ ยกตัวอย่าง มานุษยวิทยา ศิลปะ การสื่อสาร วิทยาการคอมพิวเตอร์ เศรษฐศาสตร์ การศึกษา วิศวกรรม ประวัติศาสตร์ กฎหมาย ภาษาศาสตร์ ปรัชญา จริยธรรม จิตวิทยา ระเบียบวิธีวิจัย สัญศาสตร์ สังคมวิทยา และทฤษฎีที่สร้างขึ้นเฉพาะสำหรับสารสนเทศศาสตร์

1.2 กลุ่มการวิจัย (Research) รวมถึงแนวความคิดและทรัพยากรที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยด้านสารสนเทศศาสตร์ การประเมินผลและการประเมินของนโยบาย เทคนิคและระบบ การวิจัยที่เกี่ยวกับทฤษฎีทางสารสนเทศศาสตร์ ซึ่งในทางปฏิบัติประกอบด้วยสองประเภท คือ การวิจัยเชิงทฤษฎี และการวิจัยเชิงประจักษ์ ซึ่งการวิจัยเชิงประจักษ์ได้แบ่งย่อยออกเป็นการวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพ

1.3 กลุ่มการศึกษา (Education) หมายถึงการศึกษาทางวิชาการสารสนเทศศาสตร์ และการฝึกอบรมระดับวิชาชีพของแรงงานที่ใช้ความรู้ การคาดการณ์การศึกษาด้านสารสนเทศศาสตร์ ความรู้ทางทฤษฎีและความรู้ในทางปฏิบัติ

1.4 กลุ่มประวัติศาสตร์ (History) หมายถึงการประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับสารสนเทศศาสตร์

2. กลุ่มวิชาทรัพยากร (Resources) เกี่ยวข้องกับแหล่งทรัพยากรที่หลากหลายและชนิดของทรัพยากรความรู้ ซึ่งแหล่งทรัพยากรความรู้แบ่งออกเป็นปฐมภูมิ ทุติยภูมิและตติยภูมิ แหล่งทรัพยากรปฐมภูมิคือความรู้ที่มนุษย์คิดค้นขึ้น ส่วนแหล่งทรัพยากรทุติยภูมิและตติยภูมิ คือ ทรัพยากรที่มีทั้งมนุษย์ (เช่นครู) ที่รายงานสิ่งที่พวกเขาทราบว่ามาจากทรัพยากรปฐมภูมิหรือระบบสารสนเทศ และทรัพยากรอื่นๆ ที่แสดง หรือรวมไปถึงเอกสารเนื้อหาความรู้

3. กลุ่มผู้ปฏิบัติงานบนพื้นฐานความรู้ (Knowledge Workers) เกี่ยวข้องกับ 3 ประเด็น คือ คุณลักษณะส่วนบุคคลของผู้ปฏิบัติงานที่ใช้ความรู้และการปรับแนวคิดคุณค่าของผู้ปฏิบัติงานที่ใช้ความรู้, ความรู้ทางทฤษฎีและการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้งาน และสุดท้ายคือ ประสิทธิภาพการทำงาน นอกจากนี้ในประเด็นความรู้ทางทฤษฎียังแบ่งย่อยออกเป็น ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับมนุษย์ ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับสารสนเทศศาสตร์ และความรู้ทางวิชาชีพในสาขาที่มีความเชี่ยวชาญ (เช่นการศึกษาสารสนเทศ, สารสนเทศทางการแพทย์)

4. กลุ่มวิชาเนื้อหา (Contents) เกี่ยวข้องกับประเภทเนื้อหาความรู้ผ่านสื่อกลาง ซึ่งล้วนเป็นประเด็นที่เกี่ยวข้องกับประเภทต่างๆของโครงสร้างความรู้ (เช่น แผนที่ความรู้, การจำแนก

ชื่อเรื่อง ,รูปแบบ) ระบบการจัดหมวดหมู่ (เช่น LCC, DDC, UDC, CC, BC) และสาขาวิชา (เช่น โบราณคดี ชีววิทยา วิทยาการคอมพิวเตอร์)

5. กลุ่มวิชาการประยุกต์ (Applications) เกี่ยวข้องกับการประยุกต์ การพัฒนาระบบตามความต้องการและความสนใจของมนุษย์ ซึ่งสามารถใช้ส่งเสริมการจัดหาองค์ความรู้

6. กลุ่มวิชาการดำเนินการและกระบวนการ (Operations & Processes) เกี่ยวข้องกับการดำเนินการและกระบวนการที่สื่อกลางความรู้ของมนุษย์ และเอกสารของพวกเขา โดยครอบคลุมการจัดระบบ การประมวลผล การเผยแพร่ การตีพิมพ์ การจัดเก็บ การควบคุม การประเมินผลวัดผล การค้นหาและการเรียกใช้ความรู้

7. กลุ่มวิชาเทคโนโลยี (Technologies) เกี่ยวข้องกับประเด็นประเภทของเทคโนโลยีสารสนเทศและความรู้ โดยเทคโนโลยีเหล่านี้ใช้เพื่ออำนวยความสะดวกเป็นสื่อกลางความรู้ ส่งผ่านเอกสาร แสดง จัดระบบ ประมวลผล เผยแพร่ จัดเก็บ จัดการการประเมินผลวัดผล ค้นหาและการเรียกใช้ความรู้ ซึ่งในสาขาสารสนเทศศาสตร์แตกต่างจากสาขาอื่นที่ใช้เทคโนโลยี เช่น วิทยาการคอมพิวเตอร์ ตรงที่มุ่งเน้นสนับสนุนเทคโนโลยีเหล่านี้ให้ดียิ่งขึ้น เน้นการเผยแพร่ความรู้ รวมถึงการออกแบบส่วนประสานงานกับมนุษย์

8. กลุ่มวิชาสภาพแวดล้อม (Environments) หมายถึงประเด็นทางสังคม (เช่น นโยบายสารสนเทศ, เข้าถึงสารสนเทศ) รวมถึงชาติพันธุ์และประเด็นทางวัฒนธรรม ประเด็นวิชาชีพที่เกี่ยวข้องกับกฎหมาย (เช่น ทรัพย์สินทางปัญญา, ความเป็นส่วนตัว) และประเด็นด้านจริยธรรม (เช่น ความเป็นส่วนตัวกับประโยชน์สาธารณะ)

9. กลุ่มวิชาองค์กร (Organizations) เกี่ยวข้องกับลักษณะการให้สารสนเทศขององค์กร ซึ่งจากมุมมองขององค์กรถูกแบ่งออกเป็นสองประเภทย่อยคือ ประเภทขององค์กร และการทำงานขององค์กร ประเภทขององค์กรแบ่งออกเป็นสามหมวดหมู่ย่อยคือ หน่วยงานภาครัฐ , หน่วยงานที่อยู่ในความดูแลภาครัฐและหน่วยงานภาคเอกชน ส่วนการทำงานขององค์กร ได้แบ่งออกเป็นสองประเภทย่อยคือ องค์กรที่ทำหน้าที่บันทึกความทรงจำ เช่น ห้องสมุด พิพิธภัณฑ์และสิ่งอื่นที่คล้ายกัน และองค์กรที่บริการสารสนเทศ

10. กลุ่มวิชาผู้ใช้ (Users) เกี่ยวข้องกับการให้บริการผู้ใช้ปลายทางให้สามารถเชื่อมโยงกับแหล่งสารสนเทศ โดยแบ่งผู้ใช้ออกเป็นสองประเภทหลักๆ คือ บุคคล และกลุ่มชุมชน ซึ่งกลุ่มชุมชนได้แบ่งออกเป็นสี่หมวดหมู่ย่อย ได้แก่ 1) แบ่งตามเพศ 2) แบ่งตามอายุ 3) แบ่งตามวัฒนธรรมและเชื้อชาติ และ 4) แบ่งตามความต้องการและความสนใจ (เช่น แบ่งตามวิชาชีพ) (Chaim Zins, 2007)

องค์ความรู้ในมาตรฐานหลักสูตรสารสนเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยี MARA ประเทศมาเลเซีย

องค์ความรู้ของวิชาแกนร่วมกันที่กำหนดไว้ในมาตรฐานหลักสูตรสารสนเทศศาสตร์ระดับปริญญาตรีของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยี MARA ประเทศมาเลเซีย ประกอบด้วยองค์ความรู้ในประเด็นต่างๆ 13 เรื่อง ดังนี้

1. ทฤษฎีความรู้ของสารสนเทศศาสตร์ (Epistemology of Information Science)
2. ทรัพยากรสารสนเทศ (Information/ Knowledge Resources)

3. การจักระบบการจัดการสารสนเทศ (Information Management Organisation)
  4. การจักระบบสารสนเทศ (Information/ Knowledge Organisation)
  5. การค้นคืนสารสนเทศ (Information/Knowledge Retrieval)
  6. การบริการสารสนเทศ(Information Services)
  7. การจักระบบการจัดการสารสนเทศ (Information Management Organisation)
  8. การเก็บรักษาและดูแลสารสนเทศ(Information Preservation and Conservation)
  9. เทคโนโลยีข้อมูลและสารสนเทศ(Information/Knowledge Technologies)
  10. การรักษาความปลอดภัยของสารสนเทศ (Information Security)
  11. กฎหมาย (Legal aspect)
  12. จริยธรรมและความเป็นมืออาชีพ(Ethics and Professionalism)
  13. ผู้ประกอบการสารสนเทศ(Information Entrepreneurship)
- (Malaysian Qualification Agency, 2013)

อภิปรายผล

สภาพการจัดการเรียนการสอนในปัจจุบันของหลักสูตรที่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพสารสนเทศในประเทศไทย พบว่าวิชาบังคับของทั้งสามกลุ่มสาขาวิชามีวิชาแกนร่วมกันถึง 9 วิชา จาก 15 วิชา คิดเป็นร้อยละ 60 และพบว่า 8 วิชา คือ 1) การวิเคราะห์เนื้อหาสารสนเทศ(Information Content Analysis)/การจักระบบสารสนเทศ (Information Organization) 2) ความรู้เบื้องต้นทางบรรณารักษศาสตร์/ความรู้เบื้องต้นทางบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์/ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการจัดการสารสนเทศ (Introduction to Information Management) 3)การบริการสารสนเทศ (Information Services) 4) การจัดเก็บและการค้นคืนสารสนเทศ (Information Storage and Retrieval) 5) การวิจัยทางบรรณารักษศาสตร์ (Research in Library Science)/ การวิจัยทางสารสนเทศศาสตร์ (Research in Library and Information Science)/ การวิจัยทางการจัดการสารสนเทศ(Research in Information Management) 6)การจัดการเทคโนโลยีสารสนเทศในงานห้องสมุด (Information Technology Management for Library Work)/เทคโนโลยีในงานสารสนเทศ (Technology Information Work) /เทคโนโลยีในการจัดการสารสนเทศ (Information Management Technology) 7) กฎหมายและจริยธรรมในวิชาชีพสารสนเทศ (Laws and Ethics in Information Profession) 8) การจัดการความรู้ (Knowledge Management) สอดคล้องกับการวิเคราะห์เอกสารหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ในประเทศสหรัฐอเมริกา ของ Chu Heting ที่พบว่า วิชาแกนของหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ส่วนใหญ่ประกอบไปด้วย 1) วิชาการจักระบบทรัพยากรสารสนเทศ 2) วิชาแหล่งทรัพยากรและการบริการ 3) วิชาความรู้เบื้องต้นทางด้านบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ 4) วิชาการจัดการ 5) วิชาการวิจัยทางด้านบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ 6) วิชาเทคโนโลยีสารสนเทศ 7) วิชาการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ 8) วิชาที่เกี่ยวข้องกับสารสนเทศ เช่น สารสนเทศกับสังคม วัฏจักรของสารสนเทศ 9) วิชาที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรมและนโยบายสารสนเทศ 10) วิชาอื่น ๆ เช่น ทางเลือกของการเรียนรู้ แนวคิดเกี่ยวกับการประมวลความรู้ ระบบสารสนเทศ

โครงสร้างและการค้นคืน ห้องสมุดในสังคมอเมริกัน ระบบสังคมและการเก็บรวบรวม (Chu Heting, 2006)

นอกจากนี้ หากพิจารณารายวิชาตามกลุ่มสาขาวิชา จะพบว่ารายวิชาบังคับทั้งสามกลุ่มสาขาวิชา มีความสอดคล้องกับแผนที่ความรู้ทางด้านสารสนเทศศาสตร์ของ Chaim Zins ที่กำหนดความรู้พื้นฐานของสารสนเทศศาสตร์ออกเป็น 10 หมวดหมู่ (Chaim Zins, 2007) มีรายละเอียดดังนี้

1) กลุ่มสาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์ เมื่อนำรายวิชาบังคับที่เป็นผลการวิจัยไปจำแนกตามหมวดหมู่เนื้อหาในแผนที่ความรู้ทางด้านสารสนเทศศาสตร์พบว่า อยู่ในกลุ่มวิชาความรู้พื้นฐาน 5 วิชา คือ วิชาความรู้เบื้องต้นทางบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ วิชาสัมมนาทางบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ วิชาภาษาอังกฤษสำหรับบรรณารักษ์และนักสารสนเทศ วิชาการอ่านและการส่งเสริมการอ่าน และวิชาการวิจัยทางบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ กลุ่มวิชาทรัพยากร 1 วิชา คือ วิชาการพัฒนาทรัพยากรสารสนเทศ กลุ่มวิชาเนื้อหา 2 วิชา คือ วิชาการทำรายการทรัพยากรสารสนเทศและวิชาการจัดระบบทรัพยากรสารสนเทศ กลุ่มวิชาการประยุกต์ 1 วิชา คือ วิชาการระบบห้องสมุดอัตโนมัติ กลุ่มวิชาการดำเนินการและกระบวนการ 2 วิชา คือ วิชาการจัดการสารสนเทศ และวิชาการจัดเก็บและการค้นคืนสารสนเทศ กลุ่มวิชาเทคโนโลยี 2 วิชา คือ วิชาเทคโนโลยีสารสนเทศเบื้องต้น และวิชาการจัดการฐานข้อมูล กลุ่มวิชาองค์กร 2 วิชา คือ วิชาการบริการสารสนเทศ และวิชาการจัดการสถาบันบริการสารสนเทศ ส่วนกลุ่มวิชาที่ไม่ปรากฏรายวิชาใดๆ เลย ได้แก่ กลุ่มวิชาผู้ปฏิบัติงานบนพื้นฐานความรู้ กลุ่มวิชาสภาพแวดล้อม และกลุ่มวิชาผู้ใช้ ส่วนภาพรวมของหลักสูตรกลุ่มสาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์นี้ พบว่ารายวิชาส่วนใหญ่เน้นไปทางด้านการจัดการทรัพยากรสารสนเทศ

2) กลุ่มสาขาวิชาสารสนเทศศาสตร์ เมื่อนำรายวิชาบังคับที่เป็นผลการวิจัยไปจำแนกตามหมวดหมู่เนื้อหาในแผนที่ความรู้ทางด้านสารสนเทศศาสตร์พบว่า อยู่ในกลุ่มวิชาความรู้พื้นฐาน 4 วิชา คือ วิชาสารสนเทศศาสตร์เบื้องต้น วิชาการวิจัยทางสารสนเทศศาสตร์ วิชาภาษาอังกฤษสำหรับวิชาชีพสารสนเทศ และวิชาสารสนเทศทางมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ กลุ่มวิชาทรัพยากร 1 วิชา คือ วิชาการพัฒนาทรัพยากรสารสนเทศ กลุ่มวิชาเนื้อหา 3 วิชา คือ วิชาการวิเคราะห์ทรัพยากรสารสนเทศ วิชาการทำรายการทรัพยากรสารสนเทศและความรู้ และวิชาบรรณานุกรม ตรีชนิและสาระสังเขป กลุ่มวิชาการดำเนินการและกระบวนการ 1 วิชา คือ วิชาการจัดเก็บและการค้นคืนสารสนเทศ กลุ่มวิชาเทคโนโลยี 3 วิชา คือ วิชาการจัดการฐานข้อมูล วิชาความรู้เบื้องต้นทางเทคโนโลยีสารสนเทศ และวิชาเทคโนโลยีเพื่อการจัดการสารสนเทศ กลุ่มวิชาสภาพแวดล้อม 1 วิชา คือ วิชาสารสนเทศกับสังคม กลุ่มวิชาองค์กร 2 วิชา คือ วิชาการจัดการองค์การสารสนเทศ และวิชาการบริการสารสนเทศ ส่วนกลุ่มวิชาที่ไม่ปรากฏรายวิชาใดๆเลย ได้แก่ กลุ่มวิชาการประยุกต์ กลุ่มวิชาผู้ปฏิบัติงานบนพื้นฐานความรู้ และกลุ่มวิชาผู้ใช้ ส่วนภาพรวมของหลักสูตรกลุ่มสาขาวิชาสารสนเทศศาสตร์นี้ พบว่ารายวิชาส่วนใหญ่เน้นไปทางด้านการจัดการทรัพยากรสารสนเทศและมีวิชาทางด้านเทคโนโลยีเพิ่มขึ้น

3) กลุ่มสาขาวิชาการจัดการสารสนเทศ เมื่อนำรายวิชาบังคับที่เป็นผลการวิจัยไปจำแนกตามหมวดหมู่เนื้อหาในแผนที่ความรู้ทางด้านสารสนเทศศาสตร์พบว่า อยู่ในกลุ่มวิชาความรู้พื้นฐาน 3 วิชา คือ วิชาภาษาอังกฤษสำหรับนักสารสนเทศ วิชาระเบียบวิธีวิจัยทางการจัดการสารสนเทศ

และวิชาสัมมนาสำหรับนักสารสนเทศ กลุ่มวิชาทรัพยากร 1 วิชา คือ วิชาการพัฒนาทรัพยากรสารสนเทศ กลุ่มวิชาเนื้อหา 2 วิชา คือ วิชาการวิเคราะห์เนื้อหาสารสนเทศ และวิชาการทำรายการทรัพยากรสารสนเทศ กลุ่มวิชาผู้ปฏิบัติงานบนพื้นฐานความรู้ 1 วิชา คือ วิชาการจัดการความรู้เบื้องต้น กลุ่มวิชาการประยุกต์ 1 วิชา คือ วิชาการระบบอัตโนมัติเพื่องานสารสนเทศ กลุ่มวิชาการดำเนินการและกระบวนการ 1 วิชา คือ การค้นคืนสารสนเทศ กลุ่มวิชาเทคโนโลยี 3 วิชา คือ วิชาการจัดการฐานข้อมูล วิชาการออกแบบและพัฒนาเว็บไซต์ และวิชาการวิเคราะห์และการออกแบบระบบสารสนเทศ กลุ่มวิชาองค์กร 2 วิชา คือ วิชาการจัดการองค์กรสารสนเทศ และวิชาการบริการสารสนเทศ กลุ่มวิชาผู้ใช้ 1 วิชา คือ วิชาการศึกษาผู้ใช้ ส่วนกลุ่มวิชาที่ไม่ปรากฏรายวิชาใดๆ เลย ได้แก่ กลุ่มวิชาสภาพแวดล้อม ส่วนภาพรวมของหลักสูตรกลุ่มสาขาวิชาการจัดการสารสนเทศนี้ พบว่ารายวิชาส่วนใหญ่เน้นไปทางด้านการจัดการทรัพยากรสารสนเทศ แต่มีความแตกต่างจากสองกลุ่มสาขาวิชาตรงที่มีรายวิชาการจัดการความรู้และการศึกษาผู้ใช้เพิ่มขึ้น

จากข้อมูลดังกล่าวข้างต้นทำให้เห็นความแตกต่างที่ไม่ค่อยชัดเจนของเนื้อหาในหลักสูตรกลุ่มสาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์และกลุ่มสาขาวิชาสารสนเทศศาสตร์ ที่บางหลักสูตรอาจมีเพียงชื่อสาขาวิชา ที่ต่างกันแต่เนื้อหาหลักสูตรใกล้เคียงกันมาก ดังนั้นจึงควรมีการปรับปรุงพัฒนาเนื้อหาหลักสูตรในมีความเด่นชัดแตกต่างกันในแต่ละกลุ่มสาขาวิชา ส่วนในกลุ่มสาขาวิชาการจัดการสารสนเทศนั้นมีความแตกต่างที่ชัดเจนตรงที่มีรายวิชาทางด้านจัดการความรู้และผู้ใช้เพิ่มเติมจากสองกลุ่มสาขาวิชา แต่ก็ควรจะมีวิชาที่เกี่ยวข้องกับการจัดการองค์กรเพิ่มมากขึ้น

และหากนำรายวิชาบังคับทั้งสามกลุ่มสาขาวิชาไปเปรียบเทียบกับองค์ความรู้ในวิชาแกนร่วมกันของมาตรฐานหลักสูตรสารสนเทศศาสตร์ ระดับปริญญาตรี ของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยี MARA ประเทศมาเลเซีย (Malaysian Qualification Agency, 2013) จะพบว่า รายวิชาบังคับในกลุ่มสาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์ สอดคล้องกับองค์ความรู้ในมาตรฐานหลักสูตร 8 เรื่องจาก 12 เรื่อง คิดเป็นร้อยละ 66.67 องค์ความรู้ที่สอดคล้องได้แก่ 1) ทฤษฎีความรู้ของสารสนเทศศาสตร์ รายวิชาที่สอดคล้องคือวิชาความรู้เบื้องต้นทางบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ 2) ทรัพยากรสารสนเทศ รายวิชาที่สอดคล้องคือวิชาการพัฒนาทรัพยากรสารสนเทศ 3) การจัดระบบการจัดการสารสนเทศ รายวิชาที่สอดคล้องคือวิชาการจัดการสถาบันบริการสารสนเทศ 4) การจัดระบบสารสนเทศ รายวิชาที่สอดคล้องคือวิชาการจัดการสารสนเทศ 5) การค้นคืนข้อมูลสารสนเทศ รายวิชาที่สอดคล้องคือวิชาการจัดเก็บและการค้นคืนสารสนเทศ 6) การบริการสารสนเทศ รายวิชาที่สอดคล้องคือวิชาการบริการสารสนเทศ 7) เทคโนโลยีสารสนเทศ รายวิชาที่สอดคล้องคือวิชาเทคโนโลยีสารสนเทศเบื้องต้น และวิชาการระบบห้องสมุดอัตโนมัติ 8) การรักษาความปลอดภัยของสารสนเทศ รายวิชาที่สอดคล้องคือวิชาการจัดการฐานข้อมูล

รายวิชาบังคับในกลุ่มสาขาวิชาสารสนเทศศาสตร์ สอดคล้องกับองค์ความรู้ในมาตรฐานหลักสูตร 8 เรื่องจาก 12 เรื่องเช่นกัน คิดเป็นร้อยละ 66.67 องค์ความรู้ที่สอดคล้องได้แก่ 1) ทฤษฎีความรู้เกี่ยวกับสารสนเทศศาสตร์ รายวิชาที่สอดคล้องคือวิชาสารสนเทศศาสตร์เบื้องต้น 2) ทรัพยากรสารสนเทศ รายวิชาที่สอดคล้องคือวิชาการพัฒนาทรัพยากรสารสนเทศ 3) การจัดระบบการจัดการสารสนเทศ รายวิชาที่สอดคล้องคือวิชาการจัดการองค์กรสารสนเทศ 4) การจัดระบบข้อมูลสารสนเทศ รายวิชาที่สอดคล้องคือวิชา การวิเคราะห์ทรัพยากรสารสนเทศ และวิชา

บรรณานุกรม ดร.ชนันและสาระสังเขป 5) การค้นคืนสารสนเทศ รายวิชาที่สอดคล้องคือวิชาวิชาการจัดเก็บและการค้นคืนสารสนเทศ 6) การบริการสารสนเทศ รายวิชาที่สอดคล้องคือวิชาการบริการสารสนเทศ 7) เทคโนโลยีสารสนเทศ รายวิชาที่สอดคล้องคือวิชา ความรู้เบื้องต้นทางเทคโนโลยีสารสนเทศ และวิชาเทคโนโลยีเพื่อการจัดการสารสนเทศ 8) การรักษาความปลอดภัยของสารสนเทศ รายวิชาที่สอดคล้องคือวิชาการจัดการฐานข้อมูล

รายวิชาบังคับในกลุ่มสาขาวิชาการจัดการสารสนเทศ สอดคล้องกับองค์ความรู้ในมาตรฐานหลักสูตร 7 เรื่องจาก 12 เรื่อง คิดเป็นร้อยละ 58.33 67 องค์ความรู้ที่สอดคล้องได้แก่ 1) ทฤษฎีสารสนเทศ รายวิชาที่สอดคล้องคือวิชาการพัฒนาทฤษฎีสารสนเทศ 2) การจัดระบบการจัดการสารสนเทศ รายวิชาที่สอดคล้องคือวิชาการจัดการองค์การสารสนเทศ 3) การจัดระบบสารสนเทศ รายวิชาที่สอดคล้องคือวิชาการวิเคราะห์เนื้อหาสารสนเทศ และวิชาการทำรายการทฤษฎีสารสนเทศ 4) การค้นคืนสารสนเทศ รายวิชาที่สอดคล้องคือวิชาการค้นคืนสารสนเทศ 5) การบริการสารสนเทศ รายวิชาที่สอดคล้องคือวิชาการบริการสารสนเทศ และวิชาการศึกษาผู้ใช้ 6) เทคโนโลยีสารสนเทศ รายวิชาที่สอดคล้องคือวิชาการออกแบบและพัฒนาเว็บไซต์ และวิชาการระบบอัตโนมัติเพื่องานสารสนเทศ 7) การรักษาความปลอดภัยของสารสนเทศ รายวิชาที่สอดคล้องคือวิชาการจัดการฐานข้อมูล

ข้อเสนอแนะ

1. สามารถนำผลการวิจัยไปใช้จัดทำ มคอ.1, มคอ.2 และ มคอ.3 เพื่อพัฒนาหลักสูตรต่อไป
2. สามารถนำรายละเอียดของกรอบมาตรฐานคุณวุฒิไปปรับปรุงให้เหมาะสมตามความต้องการของแต่ละมหาวิทยาลัยในการใช้งานกรอบมาตรฐานคุณวุฒิ
3. ควรมีการพัฒนากรอบมาตรฐานคุณวุฒิสำหรับวิชาชีพสารสนเทศในระดับอื่นๆ เพิ่มเติม เช่น ระดับปริญญาโท ระดับปริญญาเอก เป็นต้น

บรรณานุกรม

- ชุตินา สัจจนันท์. (2553). การวิจัยเพื่อพัฒนาการจัดการศึกษาวิชาสารสนเทศศาสตร์.
วารสารสารสนเทศศาสตร์, 28(2), 49-60.
- พิมพ์ร่ำไพ เปรรมสมิทธิ์. (2552). การศึกษาบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ไทยในยุคดิจิทัล.
การศึกษาวิชาชีพบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ในยุคการเปลี่ยนแปลง.
สมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทย. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- สำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษา. (2552). กรอบมาตรฐานคุณวุฒิ (Qualifications Framework) : ความหมาย องค์ประกอบ และการนำไปสู่การปฏิบัติ. [ระบบออนไลน์].
แหล่งที่มา http://www.mua.go.th/users/bhes/bhes3/Che_NQF/no.3/flowchart.2.pdf (23 พฤศจิกายน 2553)
- สุทธิลักษณ์ อำพันวงศ์. (2520). บรรณารักษศาสตร์ภูมิหลัง. กรุงเทพฯ: แผนกวิชาบรรณารักษศาสตร์
คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Chaim Zins. (2007). Knowledge map of Information science [Electronic version].

Journal of the American Society for Information Science and Technology,
58(4), 526-535.

Chu Heting. (2006). Curricula of LIS programs in the USA: A content analysis.

In C. Khoo, D. Singh & A.S. Chaudhry (Eds.), Proceedings of the Asia-Pacific Conference on Library & Information Education & Practice 2006 (A-LIEP 2006), Singapore, 3-6 April 2006 (pp. 328-337). Singapore: School of Communication & Information, Nanyang Technological University.

Malaysian Qualification Agency. (2013). **Programme Standards : Information Science**. Retrieved Jul 11, 2014, from http://cahaya.fsktm.um.edu.my/notis_staf/uploads/0a641f19-8555-2394.pdf